

Jihovýchodní Evropa na rozcestí: Společně vstříc budoucím výzvám

Hido Biščević

Jihovýchodní Evropa se opět nachází v bodě zlomu. Tentokrát je tato část Evropy značně v úzkých. A otázka je tentokrát prostá, přímá a nelehká: Jak dokončit mírový proces v době krize?

Tím nejdůležitějším je nyní skutečně dokončení mírového procesu na Balkáně. V zájmu zemí a národů v této části Evropy, ale také v zájmu dokončení největšího projektu v moderní historii Evropy – vybudování jednotné a svobodné Evropy. Když pohlédneme zpět do historie tohoto projektu a na to, jak se v posledním století vyvíjel, je jasné, že po smíření západní Evropy po druhé světové válce a po smíření evropského Západu a Východu po pádu berlínské zdi je nyní na současné generaci politických lídrů, aby doplnili poslední „chybějící článek“ evropského směřování – a tím je oblast bývalé Jugoslávie.

Obtížnost tohoto úkolu v důsledku skrytých tendencí mnoha přetrvávajících a nevyřešených problémů v regionu, stávající finanční krize a hospodářské recese jej samozřejmě činí ještě naléhavějším. Vzhledem k nevyhnutelným účinkům „spill-over“ efektu a nepříznivým důsledkům krize, projevujícím se zpomalením ekonomik a následnými sociálními dopa-

dy, lze snadno obhájit tvrzení, že žádný region Evropy v moderní historii našeho kontinentu nebyl nucen čelit tak nepříznivým podmínkám pro poválečnou stabilizaci a obnovu.

Je to určitě obtížné a náročné, ale pro pokrok v tomto regionu, navíc v podmínkách krize, neexistuje jiná alternativa.

Proměnit krizi v příležitost

Pro jihovýchodní Evropu by to vlastně mohla být možnost dokázat, že krizi lze skutečně proměnit v příležitost.

Především proto, že dnes, kdy tento region upřímně usiluje o pokrok na své evropské a euro-atlantické cestě a kdy uplynula relativně krátká doba od válečných let, doby napětí a nedůvěry, je celý západní Balkán a země jihovýchodní Evropy v různé míře institucionálně propojen s Evropskou unií. To je neobyčejně důležité a prospěšné, protože to umožňuje pronikání nového ducha otevřenosti a spolupráce do tohoto regionu, a tím také vytváření trvalé platformy pro regionální spo-

lupráci, ale rovněž konsolidovaného základu pro společnou reakci na stávající krizi tehdy a tam, kde je to nezbytné.

Zároveň však je tento region stále zatížen řadou nevyřešených bilaterálních otázek nebo problémů týkajících se postavení některých zemí v souvislosti s jejich samostatností.

Vzhledem k tomuto složitému a dvojakému pozadí pozitivních trendů a zatěžujících problémů, nepříznivému „spill over“ efektu nynější hospodářské recese a finanční krize v Evropě a v celém světě může být ještě obtížnější pokračovat v procesu vytváření architektury trvalé stability a bezpečnosti v této části Evropy.

Současná situace v regionu vede k prostému, ale významnému závěru, že nelze litovat žádného úsilí zemí tohoto regionu, ale také Evropské unie a mezinárodního společenství, pro zachování a konsolidaci dosažené úrovně stability a bezpečnosti v regionu s ohledem na hospodářské a sociální důsledky krize, aby byla zachována a znovu podpořena agenda rozšiřování EU v každé ze zemí jihovýchodní Evropy, jež aspirují na členství.

Prvořadý význam má snaha ve zhoršujícím se prostředí vynaložit nejlepší možné úsilí na konsolidaci toho, čeho bylo dosaženo, v podmínkách politické stability a spolupráce v regionu a hledání cest a prostředků, jak reagovat na účinky krize způsobem, který bude nejproduktivnější pro region a pro každou z národních ekonomik, a zajistit tak postup a dynamiku reforem souvisejících s přistoupením k Evropské unii.

Volba mezi budoucností a minulostí

Jihovýchodní Evropa nyní skutečně stojí na rozcestí – tentokrát s všeobecným posunem v mezinárodní agendě, s řadou nových výzev v rámci Unie – od Lisabonské smlouvy po volby do Evropského parlamentu a střídání stráží v Evropské komisi, abych uvedl jen několik nejdůležitějších – rozhodování jihovýchodní Evropy je rozhodování mezi vytvořením politických nástrojů pro cestu vpřed nebo v opačném případě nástrojů umožňujících pokračující setrvání v mrtvém bodě, statu quo a stagnaci, s důsledky krize hroživě vy-

Lidé čekající před otevřením jednoho z mnoha, státem podporovaných obchodů s levnými potravinami v Bělehradě.

Marko Djurica, Globe Media/Reuters

vstávající nad regionem. Je to volba s historickými důsledky, která ovlivní budoucnost národů a občanů této části Evropy na celé generace. Je to volba mezi budoucností a minulostí.

Z politického hlediska je to rozhodnutí pro společnou práci s cílem posunu každé z aspirujících zemí vpřed a pro společné hledání způsobů, jak reagovat na účinky krize, nebo pro ponechání jihovýchodní Evropy, a především západního Balkánu v nadcházejícím období mimo hlavní evropský proud.

Politické závazky vlád regionu, všeobecný postoj občanů naší části Evropy a samo-

zřejmě hospodářské a obchodní zájmy v době krize by měly podnítit hledání dalších nástrojů pro další pokrok této části Evropy, navzdory současnému nepříznivému, nebo někdy dokonce odrazujícím celkovému prostředí.

To by v tomto regionu předpokládalo pochopení a uplatnění alespoň tří klíčových pojmů.

Prvním pojmem je **zvýšená naléhavost** – na pozadí tak hlubokých a mohutných

změn v dnešním světě, s ohledem na předvídanou institucionální krizi světových politických a hospodářských struktur a na stávající a dlouhodobé hlavní zájmy sa-

motné Evropské unie, je více než zřejmé, že tato část kontinentu bude muset řešit přetrvávající problémy se zvýšenou naléhavostí způsobem, který zabrání lhostejnosti, nečinnosti nebo vzájemné podmíněnosti, a otevře tak perspektivy namísto toho, aby měl za následek příliš nákladnou a nebezpečnou stagnaci.

Druhým pojmem je **větší odpovědnost za sebe sama** – mezinárodní společenství přesouvá své zaměření a energii a je do značné míry možné, že tento region zcela opustí, alespoň pokud jde o přímou trvalou angažovanost, a to vyžaduje, aby politické vedení v regionu na sebe převzalo větší váhu a více vůle pokračovat v nezbytných reformách a v řešení přetrvávajících otevřených problémů.

Třetím pojmem jsou **odvážná a velkorysá řešení** – při hledání nejlepší reakce na stávající krizi současně s podněty k pokračování v nezbytných reformách.

V jihovýchodní Evropě nastal čas výrazných, odvážných a silných myšlenek. Současná krize se může stát příležitostí k dohnání desetiletí ztraceného času.

Z každého úhlu pohledu je patrné, že pro jihovýchodní Evropu nastal rozhodující moment.

A zde se může objevit myšlenka, že lze krizi proměnit v příležitost.

Rada pro regionální spolupráci spolu s českým předsednictvím EU a nadcházejícím švédským předsednictvím vypracovala iniciativu pro zapojení zemí jihovýchodní Evropy do nové, odvážné a inovační strategické platformy, která by podpořila rozsáhlé projekty regionálního rozvoje v oblastech nejvýznamnějších priorit pro všechny národní ekonomiky v regionu.

Na této iniciativě se také podílejí Evropská komise a mezinárodní finanční instituce a postup její implementace bude zahrnovat schválení nadcházejícím summitem Proces spolupráce s jihovýchodní Evropou (SEECP), který se sešel 5. června v Kišiněvě v Moldavsku, aby umožnil Radě pro evropskou spolupráci a předsednictví EU pokročit v této iniciativě k operačním otázkám.

Ze zjevných příčin infrastrukturálních nedostatků a potřeb regionu by tyto projekty především pokrývaly prioritní oblasti společné pro všechny země v regionu, zejména oblast energetiky a dopravy, ačkoli se mohou v jiných sektorech, jako je životní prostředí, IT, rozvoj regionálních klastrů, vytváření iniciativ lidského kapitálu atd. lišit.

Balkánský „New Deal“

Hybnou silou těchto iniciativ je udržení dynamiky národních ekonomik v regionu po-

mocí projektů představujících jakýsi balkánský „New Deal“, které by rovněž zajistily pohotovou odpověď na nežádoucí sociální aspekty účinků současné krize v regionech, zapojení malých a středně velkých podniků a odvrátily negativní sociální důsledky v již postižených společenstvích.

Přidanou hodnotou takových iniciativ je skutečnost, že by tyto projekty rozsáhlého nadregionálního měřítko rovněž poskytly podnět k nezbytným reformám v souvislosti s Evropskou unií, protože jejich realizace a uvedení do praxe by si vynutily urychlení reforem a praktický soulad s mnoha články *acquis communautaire*, a tak by posloužily v zemích jihovýchodní Evropy aspirujících na členství jako další urychlovač reforem potřebných na cestě do Unie.

Rovněž by měly být zasazeny do širší mapy strategií a politik Evropské unie v prioritních oblastech energetiky, infrastruktury a dopravy, a prospěly by tak i hospodářským zájmům trhu EU a evropských obchodních společenství.

V jihovýchodní Evropě nastal čas výrazných, odvážných a silných myšlenek. Současná krize se může stát příležitostí k dohnání desetiletí ztraceného času. Není možné znovu promeškat historickou příležitost a musíme učinit budoucnost dosažitelnou.

**Z angličtiny přeložila
Nina Větvičková**

Hido Biščević je generálním tajemníkem Rady pro regionální spolupráci v jihovýchodní Evropě.